

Asia: VN/10302/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen (Ottawan sopimus) irtisanomiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen (Ottawan sopimus) irtisanomiseksi. Pelastakaa Lapset näkee hallituksen esityksen ongelmallisena sekä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden että lapsen oikeuksien kannalta.

Kansainvälisessä oikeudessa säädetään tiettytyyppisten aseiden käyttöä koskevista velvoitteista ja rajoituksista keskeisten periaatteiden, kuten erottelun ja suhteellisuusperiaatteen, sekä asiaankuuluvien sopimusten ja yleissopimusten, kuten jalkaväkimiinojen kieltämistä koskevan Ottawan sopimuksen avulla. Ns. Geneven sopimukset muodostavat perustan kansainväliselle humanitaariselle oikeudelle eli sodan oikeussäännöille.

Kuten esityksen perusteluissakin todetaan, yleissopimukseen kuuluvat olennaisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kriittiset pilarit – erottelu ja suhteellisuus. Erotteluperiaatteen mukaan konfliktin osapuolten on tehtävä ero taistelijoiden ja siviilien välillä, ja tahalliset hyökkäykset siviilejä tai siviilikohteita vastaan ovat kiellettyjä. Tämä kieltää myös sellaisten aseiden käytön, jotka eivät pysty erottamaan siviilejä ja taistelijoita. Suhteellisuusperiaate määrää, että jos hyökkäys taistelijaan tai sotilaalliseen kohteeseen aiheuttaa kohtuutonta vahinkoa siviileille, se on laitonta. Perusteluissa todetaan, että tilastollisesti jalkaväkimiinojen uhreista valtaosa on siviilejä ja että siviiliuhreista lähes puolet ovat lapsia.

Lasten ja muun siviiliväestön suojelun kannalta olennaisia ovat Geneven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (IV sopimus) ja Geneven sopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten

aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja). Geneven yleissopimuksissa todetaan, että on laitonta käyttää asetta, joka aiheuttaa tarpeettomia vammoja tai tarpeetonta kärsimystä. Lasten suojelemisessa sotatoimilta yleissopimusten lisäksi olennaisia ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 38. artiklan mukaan sopimusvaltioiden on kunnioitettava kansainvälisen humanitäärisen oikeuden sääntöjä.

Lasten vammauttaminen tai tappaminen on yksi kuudesta vakavasta rikkomuksesta lapsia kohtaan konflikteissa. Se perustuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1261. Lasten suojelun keskeisyys ja kuuden vakavan rikkomuksen ehkäisy, tunnistaminen ja raportointi ovat keskeinen osa Pelastakaa Lasten työtä ympäri maailmaa. Järjestön vuosittainen Stop the War on Children (SWOC)-raportti keskittyy kuuteen vakavaan rikkomukseen lapsia kohtaan. SWOC-raportissa analysoidaan vuosittain eri rikkomuksien määriä ja raportin datan perusteella on analysoitu, että kolme neljäsosaa kaikista lapsiuhreista johtui räjähtävistä aseista.

Paediatric Blast Injuries Partnership – lääkäreiden, tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen yhteenliittymä – on tehnyt katsauksen kaikesta saatavilla olevasta todisteesta lasten räjähdysvammoista (PBI). Keskeisiä löydöksiä ovat:

- Lapset kuolevat todennäköisemmin räjähdysvammoihin kuin aikuiset.
- Lapset saavat ylivoimaisesti päävammoja, ja räjähdysvammojen aiheuttamat pää- ja palovammat ovat merkittävä kuolinsyy pienille lapsille.
- Alaraajojen vammat ovat harvinaisempia pienillä lapsilla kuin aikuisilla, ja erityisen harvinaisia imeväisillä.
- Useimmat räjähdyksistä kärsivät lapset kokevat useita vammoja, ja jotkut vammat, kuten palovammat, vaikuttavat paljon suurempaan osaan kehoa kuin aikuisiin.
- Lapsilla on suhteettoman suuri tarve terveyspalveluille – sekä kirurgisille että muille – ja he kokevat suurempia vammoja kuin aikuiset.

Luonnoksen perusteluosassa todetaan, että kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ohella Suomea sitovat myös kansainväliset ihmis- ja perusoikeusvelvoitteet. Vaikka luonnoksessa esitetään sopimuksesta irtauduttua keinoja pyrkiä varmistamaan jalkaväkimiinojen käyttö vastuullisesti ja perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen, Pelastakaa Lapset katsoo Ottawan sopimuksesta irtautumisen ja jalkaväkimiinojen mahdollisen käyttöönoton olevan merkittävä riski YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumiselle. Luonnoksessa oli lisäksi arvioitu vaikutukset siviiliväestöön, ml. lapset varsin ylimalkaisesti ja taloudellisten vaikutusten kohdalla on jätetty huomioimatta ne lukuisat ja runsaasti rahoitusta vaativat toimenpiteet, joita jalkaväkimiinojen vastuullisen käytön ja miinanraivauksen yhteyteen on listattu. Siviiliväestön tiedottamisen osalta lapset on jätetty huomiotta, mikä tulee korjata lasten korkean osuuden siviiliuhreista huomioiden.

Luonnoksen perusteluissa arvioidaan varsin laajasti irtautumisen kielteisiä vaikutuksia, jotka liittyvät laajemmin humanitaariseen oikeuteen, asevalvontaan ja kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään sekä Suomen maineeseen asevalvonnan saralla. Sopimuksesta irtautuminen rapauttaa kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää, jota Suomi on toistuvasti kertonut tukevansa, ja poikkeaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön mukaisista velvoitteista. Kuten esityksessä todetaan, Ottawan sopimuksen voimaantulon jälkeen jalkaväkimiinojen aiheuttamien uhrien määrä on laskenut merkittävästi. On siis mahdollista, että sääntöpohjaisesta järjestelmästä irtaantuminen alentaa kynnystä jalkaväkimiinojen käyttämiseen laajemmin muualla maailmassa ja voi siten johtaa lapsiuhrien määrän kasvuun.

Pelastakaa Lapset huomioi turvallisuusympäristön muutokset, mutta kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmat huomioden ei kannata Ottawan sopimuksesta irtautumista.

Pakkala Emmi
Pelastakaa Lapset ry